

Hattat Afif İbrahim Efendi

Talip Mert*

Öz

Hattat Afif İbrahim Efendi Osmanlı Hat tarihine adını yazdırmış hattatlardandır. O her ne kadar büyük hattatlar arasında olmasa bile, günümüze ulaşan çok az sayıdaki eserinden onun değerli bir kalem sahibi olduğu açıkça görülmektedir. Afif Efendi hat derslerini Hüseyin Hablî’den almıştır. Kendisi esasen bir devlet memurudur. Öyle olunca da her halde hat onun için bir meslek olmamıştır. Ama çok büyük bir hat merakı olduğu bize inatikal eden miras listesinde apaçık görülmektedir. Onun koleksiyonunda görülen yazıların acaba ne kadarı günümüze ulaşabildi? Çünkü bugüne kadar arşivlerde görülen en zengin hat koleksiyonunu Afif İbrahim Efendi yapmıştır. Hafız Osman ve Şeyh Hamdullah gibi hat tarihinin önde gelen üstadlarının yazılarını onun büyük bir şevkle topladığı görülüyor. 85 adet muhtelif türde Hafız Osman, 68 adet de yine muhtelif türde Şeyh Hamdullah hattı toplaması onu bu alanda “tek” yapmaya yetecek bir miktardır.

Afif Efendi devrine göre iyi bir de kitap koleksiyonu yapmıştır. Bu haliyle onu değerli bir kültür ve sanat adamı olarak zikretmek gerektiği ortadadır.

Anahtar Kelimeler: Afif İbrahim, hattat, murakka’, kıt’a, meşk, sülüs, nesih, hilye.

Calligraphist Afif İbrahim Efendi

Abstract

Calligraphist Afif İbrahim Efendi is one of the calligraphers that put his stamp on the Ottoman Calligraphy history. Even if he didn’t have a special place among popular calligraphists he had limited number of works that reach the present day and this indicates that he wrote well. Afif Efendi took his calligraphy lessons from Hüseyin Hablî. He was ordinarily a public servant. In this case probably calligraphy was not his real job. But his interest in calligraphy can be seen obviously from his list of heritage (muhallefat). How many of the writings in his collection has reached the present day? Because Afif İbrahim Efendi had the richest calligraphy collection that has been in the archives till today. It is obvious that he keenly collected the calligraphies of Hafız Osman and Şeyh Hamdullah who were leading experts in the calligraphy history. He also had a good book collection according to his period. Therefore apparently he was a precious culture and art expert.

Keywords: Afif İbrahim, calligraphist, murakka’, kıt’a, meşk, sülüs, nesih, hilye

* Öğr. Gör., Marmara Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü, İstanbul/Türkiye, tmert@marmara.edu.tr

XVIII. Asır hattatlarından Afif İbrahim Efendi hakkında Müstakim-zâde Süleyman Sadeddin Efendi meşhur eseri “*Tuhfe-i Hattatîn*’de kısaca şu bilgiyi veriyor:

“*Şehrîdir. Defterhane kâtiblerindendir. Hüsn-i hatt-ı sülüs ve neshi Hüseyin Hablî’den temeşşuk ile tahsîl-i izn-i ketebe eylemiştir. Vaktimizde şürekâsının munsıflarındandır. (Kâtib-i hüsnî’l-hat 1181) tarihi Şaban-ı Şerîfi evâilinde rihlet eyledi. Nesih tarafında mümâreseti killet üzere olmağla Mushaf kitâbet eylememiştir.*”¹

Hattat Afif İbrahim Efendi’nin hayatı pek geniş olarak bilinmese de onun hayatı boyunca Şeyh Hamdullah ve Hâfız Osman gibi bu işin pîrleri başta olmak üzere birçok büyük hattatın yazılarını cem⁶ etmesi sebebiyle hat tarihinde çok müstesna bir yeri olduğu ortaya çıkıyor. Bugüne kadar muhallefâtı görülen, az da olsa bir kısmı yayımlanan hiçbir hattatın terekesinde bu kadar bol ve kaliteli, üstün evsafı hâiz bir hat koleksiyon yoktur. O devre göre mütevazı bir hat müzesi de sayılabilir.

2005 yılında yayımlanan bir yüksek lisans tezinde yer alan bilgilere göre Türkiye’de yeri ve sahibi bilinen çeşitli türden 321 adet Hafız Osman hattı bulunmaktadır.² Ve bu rakam eksiktir. Çünkü şahsen bildiğim çok zengin bir koleksiyon bu eserde yer almamıştır. Ama koleksiyonunda 85 adet Hafız Osman hattı olan Afif Efendi’nin bu merakı hat ve hattatlar için çok saygı değer, çok hürmete şâyan bir durumdur.

Şeyh Hamdullah’ın mevcut eser sayısı ise 227’dir.³ Afif Efendi bu konuda da oldukça parlak bir koleksiyon yaparak o devirde Şeyh’in 68 eserini toplayabilmiştir. Diğer hattatları da küçümsememek gerektir. O zamanlar muhakkak ki bu yazılar günümüzden çok daha boldu, ama edinmek her halde o kadar da kolay değildi.

Afif İbrahim Efendi’nin bize intikal eden yazısı da oldukça azdır. Görülebilen birkaç yazısından onun tahminlerin de ötesinde değerli bir kalem olduğunu ortaya koyuyor. Daha çok da damadı Osman Efendi’nin imzalarıyla yaşayan, Osman Efendi’nin kayın pederi olarak meşhur olan bir hattattır ve öyle bilinir. Ama Afif Efendi’nin zamanına göre çok derin zevk ve merak sahibi olduğu gerçeği ise bu belgeyle ortaya çıkıyor.

Afif İbrahim Efendi’nin yazıya olan merakı kadar kitab meraklısı olduğu da apaçık ortadadır. Yine takdirle kaydetmek gerekirse o, diğer hattat terekelerinde

-
- 1 Müstakim-zâde, *Tuhfe-i Hattatîn*, İbnülemin Mahmud Kemal neşri, Türk Tarih Encümeni Kütüphanesi, Devlet Matbaası, İstanbul 1928, s. 50.
  - 2 Ömer Faruk Dere, *Hattat Hafız Osman Efendi*, Korpus Kültür Sanat Yayıncılık, Promat Basın Yayın Sanayi Tic. A.Ş., İstanbul 2005.
  - 3 Muhittin Serin, *Hattat Şeyh Hamdullah*, ikinci baskı, Kubbealtı neşriyat nu: 128, Mas Matbaacılık, İstanbul 2007.

görülme-yen miktarda epeyce kitaba da sahiptir. Bu kitapların fiyatları göz önüne alınınca hat sanatı yönünden de kayda değer oldukları görülüyor. İbrahim Efendi'nin mahkemece kayda geçirilen ve kültürel açıdan oldukça zengin, özellikle de hat tarihi açısından çok zengin muhallefatı şöyledir:

“Mahmiye-i İstanbul'da Hocapaşa Mahallesinde sâkin iken bundan akdem vefat eden Mukâbele-i Süvari kâtiblerinden merhum Hattat Afif İbrahim Efendi ibn-i Mustafa Efendi'nin verâseti zevce-i menkûha-i metrûkesi Ayşe Hanım ibnetü Mustafa Bey ile sulbiye kebîre kızları Fatma Hanım ve Emetullah Hanım ve sulbiye sağîre kızı Rukiyye Hanım'a münhasıra olduğu şer'an zâhir ve müte-karrer olduktan sonra sağîre-i mezbûre Rukiyye Hanım'ın vâlidesi ve tesviye-i umûruna kıbel-i şer'den vasiyy-i mansûbesi mezbûre Ayşe Hanım ile mezbûretân Fatma Hanım ve Emetullah Hanım taraflarından vekil-i sâbitü'l-vekâleleri mezbûre Fatma Hanım'ın zevci Hâfız Ali Efendi ibn-i Hammâmî Mehmed Ağa[nın] taleb ve ma'rifetleriyle tahrîr ve bey' ve beyne'l-verese taksîm olunan tereke-i merhûm-i mezbûrdur ki, ber-vech-i âtî zikr olunur. Fî gurre-i Muharrem 1182 (18.05.1768).

	Kitabın adı	Adedi / Cild	Fiyatı / Akçe
001	Tefsîr-i Beyzâvî		05605.00
002	Van Kulu [Lugatı]	02	05000.00
003	Mecmûa-i Eş'âr		01005.00
004	Şerh-i Kudûrî, beyâbî'		01100.00
005	Cerîdetü'l-Acâib tercümesi		00400.00
006	İbrahim Halebî		04050.00
007	Dîvan-ı Nâdirî		00300.00
008	Şemâil-i Şerif		01325.00
009	Molla Câmî		03005.00
010	Hayriyye, alayı	05	00605.00
011	En 'âm-ı Şerif		00120.00
012	Tefsîr-i Ebü'l-Leys tercümesi	?	18000.00
013	Sihâh-ı Acemî, alayı	05	00260.00
014	Sarf Cümlesi		00660.00
015	Eflâk-ı Melâî?		01509.00
016	Mülteka'l-Ebhur		02100.00
017	Fıkh-ı Ekber Mecmûası		00429.00
018	Kudûrî		01105.00

019	Siyer-i Veysî		00906.00
020	Dîvan-ı Hâfız		00620.00
021	Divan-ı Fasîh		00400.00
022	Tercüme-i Kasîde-i Bürde		00312.00
023	Külliyât-ı Örfî		00660.00
024	Hümayunnâme		01320.00
025	Def'a Siyer-i Veysî		00500.00
026	Tuhfe-i Şâhan		00339.00
027	Muhtâr-ı Sıhah		01554.00
028	Zübdetü'l-Kelâm		00903.00
029	Sadru's-Şerî'a		00920.00
030	Dîvan-ı Şevket		01010.00
031	(...) alayı	05	00320.00
032	Şifâ-i Şerîf		01705.00
033	Dîbâce şerhi, alayı	10	00710.00
034	Mushaf-ı Şerîf	01	01900.00
035	Fetâvâ-yı Yahya Efendi		01290.00
036	Şâfiye Şerhi, Seyyid Abdullah		00700.00
037	Def'a Tercüme-i Kasîde-i Bürde		00480.00
038	Meşârik-ı İbn-i Melek		03370.00
039	Şâfiye, alayı		00690.00
040	Silsilenâme		00612.00
041	İbâdât-ı Medîne		00460.00
042	Gencîne-i Saadet		00440.00
043	Tezkire-i Hasan Çelebi		01460.00
044	Divan-ı Örfî		00510.00
045	Divan-ı Kelîm		01040.00
046	Metn-i Meşârik		00420.00
047	Ravzatü's-Şühedâ		00320.00
048	Evrâk-ı Perîşan		00612.00
049	Câmiu's-Sağîr		00905.00
050	Def'a İbrahim Halebî		01820.00
051	Lugat-ı Hurufât		00096.00
052	Def'a Şemâil-i Şerîf		00310.00

053	Şerh-i Tarîkat, Rümûz-i Künûz		08000.00
054	Def' a Mülteka'l-Ebhur		01910.00
055	Def' a Molla Câmî		00740.00
056	Birgivî Şerhi		01203.00
057	Def' a Metn-i Meşârik		01100.00
058	Tefsîr-i Celâleyn		04806.00
059	Kâfiye		00081.00
060	Mîzân-ı Şa' rânî		00501.00
061	Def' a Kâfiye ve İzhar		00400.00
062	Takvim Tarihi		00490.00
063	Def' a Divan-ı Örfî		00500.00
064	Tarih-i Taberî ve Tuhfe (?) kıt'ası		00600.00
065	Şerh-i Hadîs-i Erbaîn		00660.00
066	Şerh-i Akaaid, alayı	04	00520.00
067	Buharî kıt'ası		00501.00
068	Tarih-i Sultan Mehemmed	03	00560.00
069	Hayriye, alayı	05	00310.00
070	Münebbih	05	00670.00
071	Tefsîr-i Gurâb		04610.00
072	Altıparmak		03010.00
073	Şemâil-i Şerif, li-Aliyyi'l-Kaarî		01510.00
074	Tarîkat		13300.00
075	Süleymanname-i Aziz Efendi		01860.00
076	Def' a Divan-ı Örfî		00246.00
077	Ahlâk-ı Nâsırî		00300.00
078	Mecmûa-i Kadri Efendi		00840.00
079	Mecmûa-i Telhîs		00399.00
080	Hadîkatü's-Süedâ		00280.00
081	Divan-ı Mütenebbî		00200.00
082	Tarih-i Nişancı		00330.00
083	Risâle-i Şeyh Murad Efendi		00120.00
084	Mehd-i Müşterî, alayı	03	00120.00
085	Mesnevî kıt'ası		00150.00
086	Def' a Hümayunname		01000.00

087	Hediyetü'l-İhvan		00500.00
088	Divan-ı Kâtibî		00080.00
089	Cinânü'l-Cinân		00550.00
090	Âdâb Cümlesi		00330.00
091	Fezâilü'l-A'mâl		00400.00
092	Mantık Cümlesi		00180.00
093	Hâşiye (...)		00250.00
094	Risale-i Kudsiyye, alayı	05	00510.00
095	Miftâhu'l-Felâh, alayı	05	02000.00
096	Hâfız Şemsi ve Gülistan kıt'ası		00069.00
097	Lügat-ı Sübha, alayı		00360.00
098	Şerh-i Çağminî		00120.00
099	Tercüme-i Bend		00711.00
100	Hilye-i Hâkânî maa Veysî		00321.00
101	Hidâyetü'l-Hidâye, alayı		00400.00
102	Risâle, alayı	10	00360.00
103	Def'a Risâle, alayı	03	00150.00
104	En 'âm-ı Şerif ve Delâil-i Şerif		00405.00
105	Mesnevî kıt'ası		00030.00
106	Mütenebbih alayı		00060.00
107	Def'a Kudûrî		00360.00
108	Risâle-i İbn-i İsa		00130.00
	Yekûn (akçe hesabıyla)		136240.00
	Yekûn (guruş hesabıyla)		001135.00

Merhum-i mezbûrun bey' olunan [hüsn-i hat] kıt'alarıdır ki, ber-vech-i âtî zikr olunur: Bu kısımdaki eserler yazıldığı sıra üzere değil hattatlara göre tasnif edilmiştir.

	Hattatın adı ve eseri	Aded	Fiyatı / Akçe
	Şeyh Hamdullah:		
001	Karalama, bâ-hatt-ı evâhır-ı Şeyh	01	00690.00
002	Kıt'a, bâ-hatt-ı evâhır-ı Şeyh	01	01210.00
003	Salât-ı Şerife, bâ-hatt-ı evâhır-ı Şeyh	01	01250.00
004	Def'a karalama bâ-hatt-ı Şeyh	01	03260.00
005	Def'a karalama bâ-hatt-ı Şeyh	01	02900.00
006	Karalama (?) bâ-hatt-ı Şeyh	01	00520.00
007	Sülüs kıt'a, 2 satır, bâ-hatt-ı Şeyh	01	02650.00
008	Muhrec, bâ-hatt-ı Şeyh	01	00650.00
009	Def'a muhrec bâ-hatt-ı Şeyh	01	00680.00
010	Kıt'a, Tezkeranî... bâ-hatt-ı Şeyh	01	03600.00
011	Sûre-i En'âm, bâ-hatt-ı Şeyh	01	05000.00
012	En'âm-ı Şerîf, bâ-hatt-ı evâil-i Şeyh	01	01520.00
013	Muhrec, bâ-hatt-ı evâil-i Şeyh	01	00200.00
014	Çifte miuhrec, evâil-i Şeyh	01	00900.00
015	Dua-nâme, bâ-hatt-ı evâil-i Şeyh	00	00310.00
016	Def'a Sûre-i En'âm, bâ-hatt-ı Şeyh	01	01610.00
017	Sûre-i En'âm ve gayri suver bâ-hatt-ı Şeyh	01	02120.00
018	Nesih, 2 satır, bâ-hatt-ı Şeyh	01	00309.00
019	Muhrec varak, Şeyh	01	00070.00
020	Kıt'a, Kaale Rasulullah SAS, bâ-hatt-ı Şeyh	01	01200.00
021	Kıt'a, Üzkürü... bâ-hatt-ı Şeyh	01	01200.00
022	Besmeleli muhrec, bâ-hatt-ı Şeyh	01	01000.00
023	Muhrec, Âyetü'l-Kürsî, bâ-hatt-ı Şeyh	01	00600.00
024	Muhrec, Tezevvedû... bâ-hatt-ı Şeyh	01	00600.00
025	Kıt'a, Men kanea'... bâ-hatt-ı Şeyh	01	02400.00
026	Kıt'a Bismillah, bâ-hatt-ı Şeyh	01	03630.00
027	Karalama, Ebü'd-Derdâ, bâ-hatt-ı Şeyh	01	04610.00
028	Kıt'a, Lafza-i Celâl, bâ-hatt-ı Şeyh	01	01000.00
029	Muhrec, Aleyke... bâ-hatt-ı Şeyh	01	00260.00

030	Hurufât, 2 satır, bâ-hatt-ı Şeyh	01	00840.00
031	Kıt'a, ed-Dünya... bâ-hatt-ı Şeyh	01	00500.00
032	Kıt'a, Ve anhu... bâ-hatt-ı Şeyh	01	01200.00
033	Kıt'a, Bismillah... bâ-hatt-ı Şeyh	01	02800.00
034	Sülüs, 1 satır. bâ-hatt-ı Şeyh	01	00420.00
035	Muhrec hızbü'l-bahr, bâ-hatt-ı Şeyh	01	00120.00
036	Muhrec, Kaale Enes, bâ-hatt-ı Şeyh	01	06000.00
037	Kıt'a, Kabl eli-İskender, bâ-hatt-ı Şeyh	01	00210.00
038	Kıt'a, el-Üstâdilân	01	00420.00
039	Ketebe karalaması bâ-hatt-ı Şeyh	01	07050.00
040	Karalama, ke-Meselin, bâ-hatt-ı Şeyh Efendi	01	04000.00
041	Karalama, Len yebgı... bâ-hatt-ı Şeyh	01	01500.00
042	Pûşideli karalama, bâ-hatt-ı Şeyh	01	05000.00
043	Karalama, bâ-hatt-ı Şeyh	01	07250.00
044	Karalama, İğtenim... bâ-hatt-ı Şeyh	01	05900.00
045	Karalama, bâ-hatt-ı Şeyh	01	01360.00
046	Murakka' Besmeleli, bâ-hatt-ı Şeyh	01	10500.00
047	Murakka' bâ-hatt-ı Şeyh	01	10000.00
048	Murakka' bâ-hatt-ı Şeyh	01	06050.00
049	Murakka' Bismillah, bâ-hatt-ı Şeyh	01	14050.00
050	Murakka' kıt'a, bâ-hatt-ı Şeyh	01	03021.00
051	Murakka' bâ-hatt-ı Şeyh	09	04100.00
052	Def'a murakka' bâ-hatt-ı Şeyh	01	32700.00
053	Muhrec, bâ-hatt-ı Şeyh	01	00505.00
054	Mushaf-ı Şerif, bâ-hatt-ı Şeyh	01	19000.00
055	Def'a Mushaf-ı Şerif, bâ-hatt-ı Şeyh	01	60000.00
056	Sûre-i Münafikûn, bâ-hatt-ı Şeyh	01	01000.00
057	Sûre-i Nebe' bâ-hatt-ı Şeyh	01	01330.00
058	Def'a Sure-i Nebe' bâ-hatt-ı Şeyh	01	01530.00
059	Nesih muhrec, bâ-hatt-ı Şeyh	01	01010.00
060	Nesih ketebe, bâ-hatt-ı Şeyh	01	00400.00
061	Def'a Şeyh, muhrec Şeyh	00	02560.00
062	Muhrec, bâ-hatt-ı Şeyh	01	01000.00

063	Çifte muhrec, evâhır-ı Şeyh	01	00400.00
064	Kıt'a, evâhir-i Şeyh	01	00160.00
065	Muhrec, bâ-hatt-ı Şeyh	01	00505.00
066	Muhrec, evâhır-ı Şeyh	01	00300.00
067	Karalama, bâ-hatt-ı Şeyh	01	01000.00
068	Karalama, bâ-hatt-ı Şeyh	01	00900.00
	Muhrec, bâ-hatt-ı şâkird-i Şeyh	01	00204.00
	Hafız Osman:		
001	Murakka' bâ-hatt-ı Hâfız Osman Efendi	01	32100.00
002	Hilye-i Şerife bâ-hatt-ı Hâfız Osman	01	01200.00
003	Çifte karalama, bâ-hatt-ı Hâfız Osman	02	02010.00
004	Kıt'a Tezkeranî, bâ-hatt-ı Hâfız Osman	01	00410.00
005	Def'a kıt'a, Tezkeranî, bâ-hatt-ı Hâfız Osman	01	01200.00
006	Kıt'a, Şerefü'l-Mü'min, bâ-hatt-ı Hâfız Osman	01	00410.00
007	Kıt'a Sadekatü's-(...), bâ-hatt-ı Hâfız Osman	01	00910.00
008	Kıt'a, bâ-hatt-ı Hâfız Osman Efendi	01	01030.00
009	Beyt, bâ-hatt-ı Hâfız Osman	01	00720.00
010	Kıt'a, Men kâme, bâ-hatt-ı Hâfız Osman	01	00852.00
011	Kıt'a, Bismillah, bâ-hatt-ı Hâfız Osman	01	00900.00
012	Kıt'a, İnnellâhe cemîl, bâ-hatt-ı Hâfız Osman	01	00612.00
013	Kıt'a, Allahu veliyyü't-tevfik, bâ-hatt-ı Hâfız Osman	01	01510.00
014	Kıt'a, Bismillahi teyemmünen, bâ-hatt-ı H. Osman	01	01130.00
015	Kıt'a, Ve külli ibnin, bâ-hatt-ı Hâfız Osman	01	00800.00
016	Kıt'a, Hallü'gays, bâ-hatt-ı Hâfız Osman	01	01400.00
017	Kıt'a, Mine't-tevâzu' bâ-hatt-ı Hâfız Osman	01	00920.00
018	Kıt'a, Darbü'l-lisan... bâ-hatt-ı Hâfız Osman	01	01200.00
019	Kıt'a, An Ömer ibni'l-Hattab, bâ-hatt-ı Hâfız Osman	01	01100.00

020	Kıt'a, Ahbera... bâ-hatt-ı Hâfız Osman	01	00740.00
021	Kıt'a, Selâmetü'l-insan... bâ-hatt-ı Hâfız Osman	01	01260.00
022	Kıt'a, Kemal... bâ-hatt-ı Hâfız Osman	01	00900.00
023	Kıt'a, Bi-melîk... bâ-hatt-ı Hâfız Osman	01	01150.00
024	Kıt'a, Bismillah, bâ-hatt-ı Hâfız Osman	01	01020.00
025	Kıt'a, Ve anhü... bâ-hatt-ı Hâfız Osman	01	01410.00
026	Kıt'a, Zikru'l-evliyâ... bâ-hatt-ı Hâfız Osman	01	01130.00
027	Kıt'a, Yâ Galib... bâ-hatt-ı Hâfız Osman	01	01240.00
028	Karalama, bâ-hatt-ı Hâfız Osman	01	00910.00
029	Karalama, bâ-hatt-ı Hâfız Osman	01	00450.00
030	Çifte karalama, bâ-hatt-ı Hâfız Osman	01	00820.00
031	Def'a çifte karalama, bâ-hatt-ı Hâfız Osman	01	01610.00
032	Def'a karalama, bâ-hatt-ı Hâfız Osman	01	01010.00
033	Def'a karalama, bâ-hatt-ı Hâfız Osman	01	00640.00
034	Def'a karalama, bâ-hatt-ı Hâfız Osman	01	01450.00
035	Def'a karalama, bâ-hatt-ı Hâfız Osman	01	01010.00
036	Kıt'a, Yâ mecmea'l-mehâsin, bâ-hatt-ı Hâfız Osman	01	00730.00
037	Besmeleli karalama, bâ-hatt-ı Hâfız Osman	01	03150.00
038	Def'a karalama, bâ-hatt-ı Hâfız Osman	01	00720.00
039	Kıt'a, Estağfirullah, bâ-hatt-ı Hâfız Osman	01	01800.00
040	Kıt'a, Ve men beye'a... bâ-hatt-ı Hâfız Osman	01	01650.00
041	Kıt'a, Besmeleli Hâfız Osman	01	01100.00
042	Kıt'a, Kâle'n-Nebiyü AS, Hâfız Osman	01	00510.00
043	Kıt'a, Allahümme... bâ hatt-ı Osman	01	01509.00
044	Kıt'a El-birru'l-vefâ, Hâfız Osman	01	01300.00
045	Kıt'a, Beyyin lehu... Hâfız Osman	01	01100.00
046	Hurufât, sülüs ve nesih, Hâfız Osman	01	01800.00
047	Murakka' hurufât ve kasîde, bâ-hatt-ı Hâfız Osman	01	05000.00
048	Ta'limli, nesih hurufât, Hâfız Osman	01	01000.00

049	Ta'limli, nesih hurufât, Hâfiz Osman	01	03200.00
050	Ta'limli hurufât, Hâfiz Osman	01	05100.00
051	Ta'limli hurufât, Hâfiz Osman	01	07300.00
052	Ta'limli, hatt-ı Hâfiz Osman	01	00501.00
053	Hurufât, Hâfiz Osman	05	00600.00
054	Sülüs hurufât, Hâfiz Osman	14	00450.00
055	Def'a hurufât evrak 20 satır, Hâfiz Osman	00	00530.00
056	Hurufât evrak 19 satır, Hâfiz Osman	00	00550.00
057	Sülüs hurufât 15 satır, Hâfiz Osman	00	00800.00
058	Def'a hurufât, Hâfiz Osman	01	00405.00
059	Hilye-i Şerîf, bâ-hatt-ı Hâfiz Osman	01	02410.00
060	Def'a, Hilye-i Şerîf, bâ-hatt-ı Hâfiz Osman	01	02510.00
061	Ruganlı Hilye-i Şerîf, Hâfiz Osman	01	01330.00
062	Kıt'a, Tezkeranî... bâ-hatt-ı Osman	01	01500.00
063	Duanâme, bâ-hatt-ı Hâfiz Osman	01	24000.00
064	Ed'ıyye, bâ-hatt-ı Hâfiz Osman	01	01900.00
065	Murakka' hurufât, Hâfiz Osman	01	08000.00
066	Hurufât, bâ-hatt-ı Hâfiz Osman	01	02350.00
067	Hurufât, bâ-hatt-ı Hâfiz Osman	01	04050.00
068	Hurufât, bâ-hatt-ı Hâfiz Osman	01	03600.00
069	Hurufât, bâ-hatt-ı evâil-i Hâfiz Osman	01	03000.00
070	Murakka' Besmeleli, Hâfiz Osman	01	02300.00
071	Muhrec, bâ-hatt-ı Hâfiz Osman	01	01330.00
072	Simli murakka' bâ-hatt-ı Hâfiz Osman	01	02400.00
073	Sûre-i Nebe-i Şerîf, bâ-hatt-ı Hâfiz Osman	01	18000.00
074	Mücelled, muhrec, bâ-hatt-ı Hâfiz Osman	00	03000.00
075	Karalama, bâ-hatt-ı Hâfiz Osman	00	01320.00
076	Muhrec, Hâfiz Osman	01	00305.00
077	Muhrec, Hâfiz Osman	00	00620.00
078	Çifte muhrec, Hâfiz Osman	00	01100.00
079	Muhrec, Hâfiz Osman	01	00710.00
080	Kıt'a, bâ-hatt-ı Hâfiz Osman	01	00600.00
081	Kıt'a, bâ-hatt-ı Hâfiz Osman	01	00740.00
082	Karalama, bâ-hatt-ı Hâfiz Osman	01	00610.00

083	Def'a kıt'a, bâ-hatt-ı Hâfız Osman	01	01210.00
084	Karalama, bâ-hatt-ı Hâfız Osman	01	00435.00
085	Def'a karalama, bâ-hatt-ı Hâfız Osman	01	00910.00
	Muhrec, bâ-hatt-ı Osman	01	01640.00
	Murakka' sülüs, bâ-hatt-ı Cezerî Osman Efendi	01	020230.00
Mustafa Dede b. Şeyh Hamdullah			
001	Mushaf-ı Şerîf bâ-hatt-ı Dede	01	97000.00
002	Nesih, 2 satır, bâ-hatt-ı Dede	01	01010.00
003	Kıt'a, Şakir bâ-hatt-ı Dede	01	02040.00
004	Kıt'a, Kâle'n-Nebiyü AS, bâ-hatt-ı Dede	01	00400.00
005	Muhrec, Kâle..., bâ-hatt-ı Dede	01	00600.00
006	Muhrec, Kâle..., 2 satır, bâ-hatt-ı Dede	01	00245.00
007	Murakka' bâ-hatt-ı Mustafa Dede	01	05000.00
008	Nesih, evâil-i Dede	01	00260.00
009	Kıt'a, bâ-hatt-ı Dede	00	00210.00
010	Kıt'a, Dede	01	00100? .00
011	Def'a kıt'a Dede	01	00330.00
012	Kıt'a, bâ-hatt-ı Dede	01	00610.00
Hasan Çelebi			
001	Mushaf-ı Şerîf, hatt-ı Hasan Çelebi	01	19200.00
002	Hatt-ı Hasan Çelebi, parça varak	05	00210.00
003	Kıt'a bâ-hatt-ı Hasan Çelebi	01	00215.00
004	Bismillah 1 satır, bâ-hatt-ı Hasan Çelebi	01	00111.00
005	Hurufât-ı Hasan Çelebi	01	00380.00
006	Muhrec, Hasan Çelebi	01	00230.00
	Misbah'dan varak Karahisarî	01	00210.00
Seyyid Abdullah, Yedikuleli			
001	Kıt'a, Min mezhebî... bâ-hatt-ı Seyyid Abdullah	01	00530.00
002	Kıt'a, Besmele... bâ-hatt-ı Seyyid Abdullah	01	00660.00
003	Muhrec, bâ-hatt-ı Seyyid Abdullah	01	01430.00
004	Nesih, muhrec, bâ-hatt-ı Seyyid Abdullah	01	00350.00
005	Hilye-i Şerîf, Seyyid Abdullah Efendi	01	00415.00

006	Sûre-i En'âm, bâ-hatt-ı Seyyid Abdullah	01	04650.00
007	En'âm-ı Şerîf, bâ-hatt-ı Seyyid Abdullah	01	04500.00
008	Kıt'a karalama, bâ-hatt-ı Seyyid Abdullah	00	00210.00
009	Muhrec, bâ-hatt-ı Seyyid Abdullah	00	00710.00
	Hüseyin Hablî / İpçi Hüseyin		
001	Kıt'a bâ-hatt-ı İpçi Hüseyin Efendi	01	00153.00
002	Karalama bâ-hattı İpçi	01	00309.00
003	Hilye-i Şerîf, bâ-hatt-ı İpçi Hüseyin Efendi	01	00480.00
004	Kıt'a, Kâle Rasulullah AS, bâ-hatt-ı İpçi	01	00720.00
005	Murakka' bâ-hatt-ı İpçi Hüseyin Efendi	01	00480.00
006	Murakka' bâ-hatt-ı İpçi Hüseyin Efendi	01	00600.00
007	Def'a murakka' bâ-hatt-ı İpçi Hüseyin	01	00600.00
008	Def'a Sûre-i En'âm, bâ-hatt-ı Hüseyin Efendi	01	00800.00
009	Def'a hat Hüseyin Efendi		00240.00
	Muhtelif hattatlar		
	Murakka' hurufât, bâ-hatt-ı Eğrikapılı [M. Rasim Ef]	01	00620.00
	Meşk, bâ-hatt-ı Eğrikapılı	01	00125.00
	Mushaf-ı Şerîf, bâ-hatt-ı İbrahim Efendi	01	24000.00
	Mushaf-ı Şerîf, bâ-hatt-ı Nefes-zâde	01	26000.00
	Mushaf-ı Şerîf, bâ-hatt-ı Nefes-zâde	01	03000.00
	Karalama, bâ-hatt-ı Hoca-zâde	00	00000.00
	Cüz' bâ-hatt-ı Hâfız Ali [Afif damadı?]	01	00310.00
	Karalama bâ-hatt-ı Mehmed Bey	01	00300.00
	Evrâd-ı Hafta, bâ-hatt-ı Emir Efendi	01	02400.00
	Nesih muhrec, bâ- hatt-ı (...) varak		
	Besmeleli murakka' bâ-hatt-ı Aġakapılı [İs- mail Ef]	01	00520.00
	Karalama, bâ-hatt-ı Aġakapılı	01	00050.00
	Hatt-ı Aġakapılı, varak	14	00180.00
	Hatt-ı Râsim, alayı	04	00065.00
	Karalama, bâ-hatt-ı İsmail Efendi	01	00065.00
	Sûre-i En'âm, bâ-hatt-ı İsmail Efendi	01	01650.00
	Hat, Emir Efendi 2 varak	02	00060.00

Muhrec, Emir Efendi	01	00210.00
Karalama, bâ-hatt-1 Emir Efendi	01	00300.00
Hurufât, bâ-hatt-1 Derviş Ali		
Muhrec, Derviş Ali	00	12000.00
Ta'limli hurufât, bâ-hatt-1 Derviş Ali-i Sanî	00	00300.00
Muhrec, bâ-hatt-1 Anber Ağa	01	00220.00
Kıt'a, bâ-hatt-1 Tophaneli	01	00220.00
Muhrec, bâ-hatt-1 Tophaneli	01	00140.00
Nesih muhrec, bâ-hatt-1 Dede Mehmed	01	00150.00
Murakka', bâ-hatt-1 Yahya Efendi	01	00321.00
Çifte karalama	01	00300.00
Afif İbrahim Efendi'nin Hat Malzemesi		
Hatt-1 (...) varak	19	00305.00
Def'a hatt-1 (...) varak	02	00039.00
Hurufât-1 hat	00	00600.00
Hat varak	18	01380.00
Def'a hat varak	13	00159.00
Kesilmiş âbâdî deste	05	03700.00
Def'a kesilmiş âbâdî deste	05	03700.00
Def'a kesilmiş âbâdî deste	05	03700.00
Def'a kesilmiş âbâdî deste	05	03700.00
Def'a kesilmiş âbâdî deste	05	03700.00
Def'a kesilmiş âbâdî deste	01	00740.00
Telhis kâğıdı, deste	08	01090.00
Cild	00	00030.00
Evrâk-1 perîşan	00	00155.00
Def'a, evrak-1 perîşan	00	00250.00
Def'a evrak	00	00505.00
Eczâ-yı âbâdî	00	00950.00
Def'a cild	01	00300.00
Cild, maa evrak	00	00400.00
Âbâdî kâğıt parçası	00	01000.00
Def'a evrak	00	00100.00
Def'a evrak	00	00105.00

Def'a parça âbâdî	00	00315.00
Def'a âbâdî evrak	00	00305.00
Evrak, alayı	00	00900.00
Evrâk-ı Leylâ vü Mecnûn	00	00105.00
Fıstık kâğıdı	00	00125.00
Def'a parça âbâdî	00	00805.00
Def'a parça âbâdî	00	00520.00
Âbâdî evrak-ı perîşan	00	00705.00
Def'a âbâdî parçası	00	00504.00
Def'a evrak	00	00210.00
Keşmîrî âbâdî deste	01	00163.00
Def'a âbâdî evrak	17	01205.00
Elvan âbâdî evrak	19	00605.00
Penbe âbâdî evrak	00	01040.00
Bir miktar ebrî kâğıd	00	00430.00
Kebîr âbâdî kâğıt	08	01270.00
Def'a âbâdî evrak	07	00805.00
Def'a kebîr âbâdî deste	01	03550.00
Def'a âbâdî varak	03	00320.00
Âbâdî kâğıt deste	01	00903.00
Battal İstanbul kâğıdı	01	01700.00
Semer kand âbâdî deste	01	00640.00
Def'a âbâdî deste	01	00640.00
Def'a âbâdî deste	01	00640.00
Def'a âbâdî deste	01	00640.00
Def'a âbâdî deste	02	01280.00
Def'a âbâdî deste	02	01280.00
Def'a âbâdî deste	02	01280.00
Def'a âbâdî deste	01	00640.00
Def'a âbâdî deste	04	02560.00
Def'a âbâdî deste	02	01280.00
Def'a âbâdî deste	06	03840.00
Def'a âbâdî deste	02	01280.00
Def'a âbâdî deste	02	01280.00

Def'a âbâdî deste	09	05760.00
Kesilmiş Hatât âbâdî deste	07	03000.00
Hat tahta [sı]	04	00309.00
Bir miktar âbâdî kâğıt	00	00750.00
Def'a âbâdî deste	01	00370.00
Def'a âbâdî varak	15	00310.00
Def'a âbâdî varak	17	00260.00
Âbâdî kâğıt deste	02	00460.00
Âbâdî kâğıt deste	02	00600.00
Def'a âbâdî deste	02	00560.00
Def'a âbâdî deste	02	00500.00
Def'a âbâdî deste	02	00534.00
Def'a âbâdî deste	01	00210.00
Âbâdî kâğıt varak	21	00300.00
Def'a telhîs deste	02	00300.00
Def'a âbâdî kâğıt varak	05	00300.00
Bir miktar âbâdî	00	00150.00
Def'a telhîs kâğıdı deste	05	00711.00
Fıstık kâğıdı deste	01	00075.00
Def'a fıstık kâğıdı deste	10	00240.00
İyi damga kâğıdı deste	01	00120.00
Def'a fıstık kâğıdı deste	05	00220.00
Def'a fıstık kâğıdı deste	05	00160.00
Def'a fıstık kâğıdı deste	05	00135.00
Def'a fıstık kâğıdı deste	10	00300.00
Arslan damga kâğıdı	13	00500.00
Def'a iyi damga kâğıdı deste	03	00030.00
İstanbul ve fıstık kâğıdı	07	00531.00
Def'a fıstık kâğıdı	05	00150.00
Telhîs ve fıstık kâğıdı	07	00370.00
Kalemtıraş	03	00360.00
Def'a kalemtıraş	05	00300.00
Def'a kalemtıraş	20	00600.00
Müşemma' ve mum	00	00015.00

	Bir miktar kalem	00	03000.00
	Yekûn (akçe hesabıyla)		799530.
	Yekûn (guruş hesabıyla)		6662.5

Hattat Afif İbrahim Efendi'nin 18.05.1768 tarihinde yazılan muhallefâtının hat sanatına ve kütüphanesine müteallik kısmı bundan ibarettir. Bu makale Afifi İbrahim Efendi'nin bilhassa hat tarihindeki müstesna yerini tespit maksadıyla yazıldığı için onun oldukça zengin diğer her türden eşyası buraya dâhil edilmedi. Ancak her şeyin tek tek yazılıp satılarak nakde çevrilmesi ile de iş bitmemiştir. Verese arasında çıkan anlaşmazlık sonucu miras taksimi nakden yapılamamış, ancak üç sene sonra 01.03.1771'de yapılabilmıştır. Anlaşmazlık sebebi ise yine bu değerli hat koleksiyonundan kaynaklanmış. 1768'deki tespitte muhallefata yazılmayan ve 875 kuruş hediye bedeli takdir edilen üç adet Mushaf-ı Şerifi merhum Afif Efendi'nin eşi Ayşe Hanımla küçük kızı Rukıyye Hanım'ın vekilleri hattat olduğu anlaşılan damat Hafız Ali Efendi alı koymuş. Hâfız Ali Efendi'nin niyeti bu Mushaf'ların ailede kalması imiş. 1771'de tekrar kaleme alınan birkaç maddelik borç-alacak listesinde daha önce görülmeyen bir Mushaf-ı Şerif daha var ki, buna da o gün 578 kuruş hediye bedeli ile elden çıkarılmış. Ama Afif İbrahim Efendi'nin borçları mevcut mirasla kapatılmadığından, daha sonra o Mushaf'ların da mecburen bu listeye konması kararlaştırılmış. Ortaya çıkan son tablo belgede şu şekilde özetlenmiştir:

“Müteveffâ-yı mezbûrun bâlâda mezkûr bilcümle terekesi üç bin dört yüz yirmi beş guruş olup ve bilcümle düyünü üç [bin] dört yüz yirmi beş guruşa bâliğ olmağ-la veresesine taksim için bir akçe baakî kalmayıp mezkûr Ali Efendi'nin bâlâda mezkûr düyün ve mesârifâtı için veresenin mukaddemâicâzet ve nizâ'ları olmuşdu. El-hâletü hâzihi verese-i mezbûrât husus-i mezkûre müteallika davadan Ali Efendi'nin zimmetini ibrâ edip kal'-ı nizâ' eyledikleri bu mahalle şerh olundu.”⁴

09.11.1770 (20.B.1184)'de Afif İbrahim Efendi'nin en büyük kızı ve “Afif damadı” diye meşhur Hattat Osman Efendi'nin eşi Emetullah Hanım vefat etmiştir. Mahkemece muhallefâtı kayda geçirilen Emetullah Hanım'ın vârisleri olarak; kocası es-Seyyid Osman Ağa b. el-Hac Osman ile vâlidesi Ayşe Hanım, kız kardeşleri Fatma ve Rukıyye'nin adları geçmektedir. 3689 guruş tutan Emetullah Hanım'ın bu mirasından 1400 guruşunu Osman Efendi almış, arta kalanını ise annesi ve iki kız kardeşi arasında taksim edilmiştir.⁵

Bu arada Karaca Ahmed mezarlığının İsfalt tesislerine yakın olan bölümünde 6079 numara ile envantere girdiği anlaşılan bir mezar taşına göre bir başka Hat-

4 Şer'î Siciller Arşivi, Kısmet-i Askeriye mahkemesi 346 / 49 b.

5 Kısmet-i Askeriye... 346 / 42, 43.

tat İbrahim Afif (1798-1816) daha vardır. Çok genç yaşta vefat eden ve Hâfız da olduğu taşında yazılı bulunan bu İbrahim Afif Efendi'nin büyük Afif İbrahim Efendi'yle arasında bir yakınlık görülüyor. Afif İbrahim Efendi'nin vefatında yaşı küçük olduğu bilinen kızı Rukıyye Hanım'dan dolayı bir yakınlık düşünülebilirse de bu konuda fazla söze hâcet yoktur. Bu mezar taşında řu yazı vardır:

HÜVE'L- HAYYÜ'L BAAKÎ

*Bir acâib derde düřtüm bulmadım asla devâ / Derdim efvân oldu umdukça
tabiblerden devâ*

*Genç yaşımda ansızın bâd-ı ecel erdi bana / Ey benim dertli babam ağlayıp
figan etme bana*

*Hâla ser tavukçuyân-ı Hazret-i Şehriyarî / el-Hac Abdullah Ağa-zâde on dokuz
yaşında*

Vefat eden es-Seyyid Hâfız Hattat / İbrahim Afif Efendi'nin ruhîyçün

El-Fatiha 29.N. 1231

Harrarahû Ömerü'l-Vasfî.

Kaynakça

Dere, Ömer Faruk, *Hattat Hafız Osman Efendi*, İstanbul, Korpus Kültür Sanat Yayıncılık, 2005.

Müstakim-zâde, *Tuhfe-i Hattatîn*, İbnülemin Mahmud Kemal neşri, İstanbul, Türk Tarih Encümeni Külliyyatı, 1928.

Serin, Muhittin, *Hattat Şeyh Hamdullah*, 2. bs., İstanbul, Kubbealtı Neşriyat, 2007.

Şer'î Siciller arşivi, Kısmet-i Askeriye mahkemesi 346 / 49 b.

Şer'î Siciller arşivi, Kısmet-i Askeriye... 346 / 42, 43.